

ПОСТІЙНЕ ПОСИЛАННЯ

<https://www.gewerkschaft.berlin/uk/>

%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%B3/%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%8C%D0%BC%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C-1918-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%96/3p6h98xf

PDF СТВОРЕНО

13 жовтня 2026 р., 07:35 CEST

Вісім годин: як восьмигодинний робочий день прийшов до Німеччини і що від нього залишилося

Gewerkschaft Underdog · Версія 1.0 · 10 жовтня 2026 р.

Як 1918 р. з'явився восьмигодинний робочий день, як його вихолощували, як 1994 р. закріпили в законі і чому нині сперечаються про тижневу межу.

Вісім годин праці, вісім годин сну, вісім годин для власного життя: ця вимога старша за будь-яку німецьку республіку. Здійснилася вона в листопаді 1918 р., у дні після закінчення Першої світової війни. Відтоді восьмигодинний робочий день кілька разів вихолощували і знову зміцнювали. Цей допис простежує, як він з'явився, як опинився під тиском і як його закріплено в законі сьогодні.

Запровадження 1918 року

Давня вимога в короткий момент

Вимога восьмигодинного робочого дня належить до найдавніших вимог робітничого руху. За неї страйкували й демонстрували в багатьох країнах, а 1 травня як день боротьби походить саме від цього руху. Проте в Німецькій імперії вона так і залишилася невиконаною. У промисловості звичними були десять і більше годин на день, а тиждень мав шість робочих днів.

У листопаді 1918 р. це змінилося за кілька днів. Війну було програно, кайзер зрікся престолу, у містах утворювалися ради робітничих і солдатських депутатів. Багато підприємців побоювалися, що їхні підприємства експропріюють. Водночас сотні тисяч солдатів поверталися додому й потребували роботи. Коротші зміни означали, що роботу знайде більше людей.

Gewerkschaft Underdog e.V.

Поштова адреса: Ehrenbergstraße 16a,
Scanbox #12300, 10245 Berlin

Реєстр об'єднань VR 42624 B

Дільничний суд Шарлоттенбург

info@gdog.pro

www.gewerkschaft.berlin

© 2024–2026 Gewerkschaft Underdog,
Берлін, CC BY-ND 4.0

Політика конфіденційності:
[gewerkschaft.berlin/uk/](https://www.gewerkschaft.berlin/uk/)
конфіденційність

Умови користування:
[gewerkschaft.berlin/uk/умови-використання](https://www.gewerkschaft.berlin/uk/умови-використання)

Машинний переклад. Чинним, якщо взагалі, є лише німецький текст.

Угода Стіннеса — Легіна

У цій ситуації великі об'єднання підприємців і профспілки дійшли згоди. 15 листопада 1918 р. вони підписали угоду, названу на честь її переговорників — промисловця Гуго Стіннеса і голови профспілок Карла Легіна. Підприємці визнали профспілки уповноваженим представництвом робітництва і рівноправними сторонами колективних договорів. Вони погодилися на робітничі комітети на підприємствах з понад 50 працівниками та на восьмигодинний робочий день із повним збереженням заробітної плати. Солдати, що поверталися, отримали право на своє колишнє робоче місце.

Профспілки дали натомість дещо не менш вагоме: вони визнали приватну підприємницьку економіку і відмовилися від усупільнення засобів виробництва, якого вимагала частина лівих. Таким чином, угода була обміном. Працівники отримали визнання і захист, підприємці — гарантії для своєї власності.

Від угоди до розпорядження

Угода між об'єднаннями — ще не закон. Законом восьмигодинний робочий день став 23 листопада 1918 р. Того дня було видано Anordnung über die Regelung der Arbeitszeit gewerblicher Arbeiter (розпорядження про регулювання робочого часу промислових робітників) у межах демобілізації за уряду Ради народних уповноважених. Вісім годин на день стали тим самим законодавчо встановленим максимальним робочим часом у промисловості та ремеслі.

Через рік цю вимогу підхопила Міжнародна організація праці. Її перша конвенція 1919 р. обмежує робочий час на промислових підприємствах вісьмома годинами на день і 48 годинами на тиждень. Німеччина цю конвенцію так і не ратифікувала, так само як Сполучені Штати і Велика Британія.

Вихолощення

Arbeitszeitverordnung 1923 року

У первісному вигляді восьмигодинний робочий день протримався лише кілька років. У 1923 р., році гіперінфляції та окупації Руру, підприємці домагалися довшого робочого часу. Міністр праці Райху Генріх Браунс від Партії Центру 21 грудня 1923 р. видав нову Verordnung über die Arbeitszeit (постанову про робочий час). Вона залишила восьмигодинний день як нормальний робочий час, але через численні винятки дозволяла довшу роботу, наприклад на підставі колективного договору. Тепер допускався й десятигодинний робочий день.

Наслідки можна було виміряти. До 1923 р. восьмигодинний день і 48-годинний тиждень на практиці здебільшого зберігалися. У 1924 р. середній тижневий робочий час у промисловості зріс до 50,4 години.

Arbeitszeitnotgesetz 1927 року

Профспілки боролися проти цього розвитку подій і в 1927 р. досягли часткового успіху. Arbeitszeitnotgesetz (надзвичайний закон про робочий час) від травня 1927 р. знову закріпив вісім годин як регулярний щоденний робочий час. Довша робота залишалася дозволеною,

але лише з доплатою до заробітної плати. Понаднормова робота стала дорожчою, але не неможливою.

Профспілки обґрунтовували свою вимогу не лише здоров'ям. Коротший робочий час, за їхнім аргументом, розподіляє наявну роботу між більшою кількістю людей і з огляду на техніку та раціоналізацію є необхідним, щоб знизити безробіття.

Доба націонал-соціалізму

Після розгрому профспілок у 1933 р. ця протипага зникла. Arbeitszeitordnung (положення про робочий час) від липня 1934 р. дозволяла державним довіреним особам у справах праці збільшувати робочий час далеко понад вісім годин. Arbeitszeitordnung від квітня 1938 р. ще значно розширила винятки. З переозброєнням і під час війни довгі робочі дні стали нормою.

Восьмигодинний робочий день у чинному праві

Arbeitszeitgesetz 1994 року

Arbeitszeitordnung 1938 р. в переробленому вигляді діяла у Федеративній Республіці ще десятиліттями. Лише Arbeitszeitgesetz (закон про робочий час) від 6 червня 1994 р. замінив її. Його § 3 говорить: «Робочий час працівників у робочий день не може перевищувати восьми годин» (переклад з німецького оригіналу). Подовження до десяти годин допускається, якщо протягом шести календарних місяців або 24 тижнів у середньому не перевищується вісім годин на робочий день.

Робочими днями за законом є також суботи. Вісім годин за шість робочих днів дають 48 годин на тиждень. Це саме та межа, яку встановлює й директива Європейського Союзу про робочий час 2003 р.: вона вимагає, щоб середній робочий час за кожен семиденний період, включно з понаднормовою роботою, не перевищував 48 годин.

День чи тиждень

Різниця між німецьким і європейським правом полягає не в сумі, а в одиниці виміру. Німецький закон вимірює днем, директива — тижнем. Хто обмежує лише тиждень, той допускає, що окремі дні стають значно довшими, доки інші коротші.

Саме про це зараз точаться розмови. Федеральний уряд поставив собі за мету створити «відповідно до європейської директиви про робочий час можливість тижневого замість щоденного максимального робочого часу». Проект закону Федерального міністерства праці від червня 2026 р. пов'язує цю можливість з колективними договорами або заснованими на них угодами на рівні підприємства і поєднує її з обов'язком електронного обліку робочого часу. Для підприємств без колективного договору в принципі має залишитися щоденний максимальний робочий час. Об'єднання роботодавців критикують саме це обмеження, профспілки застерігають від довших робочих днів. Законодавчу процедуру не завершено.

Що про це кажуть працівники

Як працівники ставляться до довших робочих днів, з'ясував Інститут економічних і соціальних досліджень Фонду Ганса Бюклера в липні 2025 р. у зваженому онлайн-опитуванні

понад 2 000 працівників. З тих, хто досі працює не більше десяти годин на день, 72,5 відсотка очікують гіршого відновлення, якщо довші робочі дні стануть загальнодоступними. 75 відсотків розраховують на труднощі з виконанням сімейних чи особистих обов'язків. Дванадцять відсотків уже сьогодні в окремі дні працюють понад десять годин.

Що це означає для Вас

Ваше право за чинним законом

Доки закон не змінено, діє таке: понад вісім годин у робочий день дозволено лише тоді, коли їх компенсовано коротшими днями в межах періоду вирівнювання, а понад десять годин у принципі неприпустимо. Між двома робочими днями відповідно до § 5 Arbeitszeitgesetz має бути щонайменше одинадцять годин відпочинку. Ці межі діють і тоді, коли трудовий договір передбачає інше. Відхилення закон допускає лише у вузьких межах, насамперед через колективний договір.

Хто регулярно працює довше, тому варто самостійно записувати години: початок, кінець, перерви і хто доручив понаднормову роботу. Це захищає здоров'я, бо робить видимим те, що інакше розмивається, і забезпечує оплату годин, які мають бути оплачені.

Чому одиниця виміру має значення

Чи межу проведено по дню, чи по тижню, звучить як технічне питання. Для людей, які працюють, це питання про те, коли починається вільний вечір. Восьмигодинний робочий день у 1918 р. виборювали не як правило підрахунку, а як обіцянку, що кожен день зберігає частину для власного життя.

Підсумок

Восьмигодинний робочий день прийшов до Німеччини в листопаді 1918 р., спершу як угода між підприємцями і профспілками в угоді Стіннеса — Легіна, потім як розпорядження від 23 листопада 1918 р. Уже в 1923 р. його вихолостила нова Arbeitszeitverordnung, у 1927 р. частково знову зміцнили, а в добу націонал-соціалізму здебільшого скасували. З 1994 р. він закріплений в Arbeitszeitgesetz: вісім годин у робочий день, до десяти з компенсацією. Сьогодні обговорюють можливість замінити щоденну межу тижневою. Історія показує, що ця межа ніколи не трималася сама собою, а лише там, де працівники спільно її захищали.

Цитується як

Вісім годин: як восьмигодинний робочий день прийшов до Німеччини і що від нього залишилося, Gewerkschaft Underdog, Fassung 1.0, 10.10.2026, <https://www.gewerkschaft.berlin/uk/>

%D0%B1%D0%BB%D0%BE%D0%B3/%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%8C%D0%BC%D0%B8%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C-1918-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%96/3p6h98xf, abgerufen am 13.10.2026.

Ліцензія

CC BY-ND 4.0 — Namensnennung, keine Bearbeitung
